



Universiteit
Leiden
The Netherlands

Vaders en dochters. Molukse historie in de Nederlandse literatuur van de negentiende eeuw en haar weerklank in Indonesië

Straver, J.A.M.

Citation

Straver, J. A. M. (2018, February 7). *Vaders en dochters. Molukse historie in de Nederlandse literatuur van de negentiende eeuw en haar weerklank in Indonesië*. Verloren. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/61144>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/61144>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page



Universiteit Leiden



The following handle holds various files of this Leiden University dissertation:

<http://hdl.handle.net/1887/61144>

Author: Straver, J.A.M.

Title: Vaders en dochters. Molukse historie in de Nederlandse literatuur van de negentiende eeuw en haar weerklank in Indonesië

Issue Date: 2018-02-07

Woord vooraf

Dit boek handelt over de verbeelding van de koloniale geschiedenis van de Molukken in de Nederlandse literatuur van de negentiende eeuw en de weerklank daarvan in Indonesië. Het komt voort uit mijn betrokkenheid bij de inspanningen die, in reactie op de Molukse gijzelingsacties in de jaren zeventig van de vorige eeuw, zijn geleverd om de positie van Molukkers in het Nederlandse onderwijs te verbeteren.

In samenspraak tussen Nederlandse bewindslieden en het Inspraakorgaan Welzijn Molukkers kwam aan het eind van de jaren zeventig een projectenbeleid tot stand waarin scholen, onderwijsopleidingen, onderwijsbegeleidingsdiensten en instellingen in de onderwijsverzorging participeerden. Ik was toen werkzaam als docent Nederlands op de pedagogische academie De Eekhorst te Assen, waar de projecten ‘bi-cultureel onderwijs’ en een opleiding voor Onderwijs in Eigen Taal en Cultuur op scholen met Molukse leerlingen een steeds groter beslag op mijn tijd en aandacht legden. Een structurele onderwijsvoorziening kwam er van 1987 tot 2014 met de instelling van een zelfstandige stichting Landelijk Steunpunt Educatie Molukkers, die gevestigd werd in hetzelfde gebouw als het Moluks Historisch Museum te Utrecht. Aan dit Steunpunt ben ik als stafmedewerker tot het eind van mijn werkende loopbaan in 2011 verbonden geweest.

Het Steunpunt richtte zich op een breed werkkerrein, van voor- en vroegschoolse educatie, basis- en voortgezet onderwijs tot het middelbaar beroepsonderwijs en de volwasseneneducatie, en stelde zich ten doel emancipatorisch onderwijs te bevorderen. Het verdeelde de aandacht over verschillende facetten: ondersteuning van het onderwijs Moluks Maleis, ontwikkeling van onderwijs Nederlands voor gevorderde tweedetaalleerders, activiteiten op het gebied van lees- en schrijfbetovordering, integratie van Molukse geschiedenis en cultuur in onderwijsprogramma’s, bevordering van ouderbetrokkenheid en begeleiding van leerlingen en jongeren.

Om te voldoen aan de behoefte aan meer betrouwbare, gedegen en toegankelijke informatiebronnen was het noodzakelijk om informatie over diverse aspecten van Molukse taal, geschiedenis en cultuur te verzamelen en voor gebruik in het onderwijs te ontsluiten. Zelf werkte ik mee aan een omvangrijk project rond de rijke orale cultuur van de Molukken en aan populair-wetenschappelijke publicaties over de natuur en samenleving van de Molukken. Ik stelde een bloemlezing over de Molukken in de ver-

beelding van vertellers en schrijvers samen, werkte mee aan uitgaven van *De Ambonse landbeschrijving* van Rumphius en *Historie van Hitu van Ridjali*, en schreef een twintigtal korte historisch-romantische verhalen voor een website en boek over de geschiedenis van de Molukken.

In deze studie zet ik deze werkzaamheden voort, maar vanuit een ander perspectief en met de intentie om mijn kennis van de geschiedenis en cultuur van Molukkers in te zetten voor een onderzoek van Nederlandse geschiedenis en cultuur.

Ik ben mijn collega's van De Eekhorst en het Landelijk Steunpunt Educatie Molukkers bijzonder dankbaar voor de bezielende werkomgeving die zij mij gedurende mijn werkende loopbaan hebben geboden. Ook denk ik met grote waardering terug aan de medewerkers van het Moluks Historisch Museum en van de studiezaal van het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde op wie ik vaak een beroep heb mogen doen. Ik heb tevens enkele malen een vruchtbaar bezoek mogen brengen aan de door mgr. Andreas Sol opgezette en beheerde *Perpustakaan Rumphius* (Rumphius-bibliotheek) op Ambon. Ook het Cultureel Maconniek Centrum Prins Frederik te Den Haag verschaft mij waardevolle gegevens.

Van grote betekenis was voor mij de vriendschappelijke samenwerking met Chris van Fraassen. Hij had in het kader van een in overleg tussen Nederland en Indonesië opgesteld programma van Ambon Studies meegewerkt aan de uitgave van *Bronnen betreffende de Midden-Molukken 1900-1942* en daarna de voorbereiding van een bronnenpublicatie betreffende de Midden-Molukken in de negentiende eeuw op zich genomen. Omdat de bronnenpublicaties bedoeld waren om wetenschappelijke monografieën en educatieve uitgaven mogelijk te maken, was hij bereid om genereus mee te werken aan de uitgave van *Natuur en samenleving van de Molukken* en aan edities van het werk van Rumphius en Ridjali. Ik heb bijzonder veel opgestoken van zijn deskundigheid en van zijn toewijding aan het ontsluiten van historische bronnen. Aan de totstandkoming van dit boek heeft hij bijgedragen door mij te attenderen op het manuscript van Ver Huells historisch-romantische verhaal *Christina Martha* in het Gelders Archief, waarvan ik in 2013 een leeseditie heb gepubliceerd. Mijn onderzoek naar het werk van Ver Huell steunde bovendien voor een belangrijk deel op zijn monografie *Een romanticus bij de marine*, behorend bij de recente editie van diens *Herinneringen van eene reis naar de Oost-Indiën*, en op zijn in 2016 online gekomen publicatie van *Bronnen betreffende de Midden-Molukken 1796-1902*.

Van de personen die mij in enige vorm hulp en steun bij de totstandkoming van dit boek hebben geboden, wil ik met name bedanken Suleman Latukau, Rusda Leikawa, Abdul Gawi Malawat en Hermien Soselisa op Ambon, Johnny en Onafien Souisa op Saparua, Frans Tiahahu op Nusalaut, en in Nederland Sylvia Dornseiffer en Jan ten Kate, Alan Lemmers, Wim Manuhutu, Agus Peilouw, Arie Pos, Nicole Sol, José Straver en natuurlijk mijn wakkere meelezers Chris van Fraassen, Peter Muijlaert en, voor de *summary*, Uchenna Ndukwe en Renata Straver.

Het werk aan dit boek vond plaats na mijn afscheid van het Landelijk Steunpunt Educatie Molukkers. Het betekende voor mij een herintrede in het veld van de literatuurwetenschap, waarvoor ik in de roerige academische jaren rond mei 1968 werd opgeleid aan het Instituut voor Algemene Literatuurwetenschap te Utrecht. Deze rentree werd op

een plezierige manier vergemakkelijkt door de Werkgroep Indisch-Nederlandse Letterkunde die mij in haar tijdschrift *Indische Letteren* en op haar lezingenmiddagen en symposia een forum bood om kennis te nemen van het actuele onderzoek van Nederlandse koloniale en postkoloniale literatuur en mij enkele malen in de gelegenheid stelde om de bevindingen uit mijn eigen onderzoek aan een belangstellend publiek voor te leggen. Mijn bijzondere dank gaat uit naar Olf Praamstra en Rick Honings, die bereid waren als mijn promotor en copromotor op te treden en mij met bekwame hand hielpen het vakgebied opnieuw te ontdekken en daarin mijn eigen weg te vinden.

Notitie over spelling, orthografie en topografie

De schrijfwijze van inheemse woorden, plaatsnamen en persoonsnamen volgt de in 1947 voor het Indonesisch ingevoerde spelling van Soewandi. Dit betekent dat de [u]-klank, voorheen gespeld als oe (bijvoorbeeld *Latoewiloele*, *Saparoela*), wordt weergegeven met u (*Latuwilulu*, *Saparua*). De in 1972 ingevoerde spelling van het Indonesisch is bij deze woorden niet gevolgd omdat het woordbeeld voor de Nederlandse lezer minder herkenbaar is. De [c]-klank wordt daarom weergegeven met tj (bijvoorbeeld *tjeritera*) en niet met c (*ceritera*), de [j]-klank wordt weergegeven met dj (bijvoorbeeld *Djakarta*, *Ridjali*) en niet met j (*Jakarta*, *Rijali*), de [y]-klank met j (bijvoorbeeld *hikajat*) en niet met y (*hikayat*).

Van de meeste persoonsnamen komen in de historische en literaire bronnen verschillende spellingsvarianten voor. In dit boek is gekozen voor de in historisch onderzoek meest gebruikelijke variant: zo draagt de opstandeling die in negentiende-eeuwse bronnen Thomas Matulesia wordt genoemd, in dit boek de naam Thomas Matulesy.

De spelling van plaatsnamen volgt de topografie van *Atlas Maluku*, in 1998 uitgegeven door het Landelijk Steunpunt Educatie Molukkers. De bij de hoofdstukken gevoegde kaarten zijn geen historische kaarten van de betreffende eilanden in de verhaalde perioden, maar dienen slechts ter oriëntatie. De dorpen op Hitu bijvoorbeeld waren in het binnenland gelegen voordat ze door de Verenigde Oost-Indische Compagnie werden gedwongen zich op hun huidige naburige locaties aan de kust te vestigen.

